

Kornai János professzor az életművét méltató egyetemi kurzust tisztelte meg, és többek között arról szövegezte, hogy szükség van tandíjra a magyar felsőoktatásban, hiszen abból például maguk az egyetemek is fejlesztéseket hajthatnak végre.

A 2013/2014-es tanév második szemeszterében Kornai János munkásságát feldolgozó kurzuson vehettek részt az érdeklődők az SZTE Gazdaságtudományi Karán. A vezető hazai közgazdászok közreműködésével megvalósuló előadássorozat célja, hogy korunk egyik legnagyobb közgazdász tudósának életművével ismertesse meg a résztvevőket. A kurzust előadásával egy alkalommal Kornai professzor úr is megtisztelte.

Kornai János volt az SZTE GTK és az SZTE GTK Doktori Iskolájának vendége 2014. május 8-án. A Kornai kurzus sorozat tetőpontja volt a „közgazdaságtan élő legendájaként” tisztelt, 86 esztendő professzor látogatása, akivel a GTK aulájában Farkas Zoltán, a Heti Világgazdaság főmunkatársa beszélgetett. Kornai János a rendezvényen az SZTE Gazdaságtudományi Kar hallgatói által feltett kérdéseket válaszolta meg.

AZ SZTE GTK VENDÉGE VOLT A KÖZGAZDASÁGTAN “ÉLŐ LEGENDÁJA”

Észak-Korea, az egykori kommunizmus egyetlen mai maradványa

Elsőként közgazdasági elméleti kérdések kerültek terítékre, és Kornai János többek között vázolta, hogy annak idején marxistaként indult, majd határozottan szakított ezzel az irányzattal. Második „szerelme” a neoklasszikus elmélet volt, majd néhány évet követően ennek a kritikusává vált. A neoklasszikus elmélet gyengéiről írt Anti-Equilibrium című művében, mely komoly visszhangot váltott ki, és sokakra nagy hatást gyakorolt.

A folytatásban a világgazdaság aktualitásait elemezte a professzor. Ázsiából indulva Észak-Korea modelljét egyedülálló kísérletnek nevezte, az egykori kommunista rendszer egyetlen mai maradványának. A szinte teljesen bezárkózott országról alig-alig áll információ a szakemberek, az elemzők rendelkezésére. Így – mondta – teljesen bizonytalan minden jóslat arra vonatkozóan, hogy meddig tartható fenn egy ilyen struktúra, egy ilyen gazdaság: lehet, hogy három év múlva összeomlik, de az sem zárható ki, hogy csak ötven esztendő múlva, így analógiák alapján is felelőtlenség lenne bármit előrevetíteni. – A sztálinizmus idején, az internet előtti korszakban drótsövénnyel még körül lehetett keríteni egy országot, az izolálás mellett akármeddig mehetett a brutális elnyomás. Ennek az úttörő kísérletnek a fő kérdése, hogy ma, amikor csak részben lehet például megakadályozni a dél-koreai televíziók besugárzását, vételét, elegendő lesz-e a fennmaradáshoz a brutális represszió – fogalmazott.

Totalitárius Kína kapitalista gazdasággal

Kínát már sokkal nyitottabb, kutathatóbb, mégis sajátos képződményként ábrázolta. Azt mondta, ebben az iszonyatosan nagy országban a komoly történelmi múlt máig hat, és Kínával kapcsolatban is sántít bármiféle analógia. A jövőre nézve szintén nehéz jóslni, ugyanakkor alternatívákat fel lehet állítani azzal kapcsolatban, meddig tartható fenn a csodaszerű fejlődés, meddig tudja megtartani meghatározó gazdasági szerepét. – Kína egy egyedülálló kombinációja a diktatórikus,

totalitárius, monopolisztikus politikai rendszernek és a kapitalista gazdaságnak. A magát kommunistának nevező párt messze áll a Lenin-féle kommunistáktól, ha lenne Internacionálé, ki is zárnák onnan, hiszen a kommunisták fő célja a kapitalizmus felszámolása volt. Eközben a Kínai Kommunista Párt jóban van a kapitalizmussal, építi, és hasznot húz belőle. Az ország gazdasága szabályos kapitalizmus külföldi és belföldi tőkével, a kis vállalatoktól az óriáscégekig minden megtalálható itt, a magánszektor mellett pedig szocialista maradványként fennmaradt a rendszeresen veszteséget termelő jelentős állami szektor. A jelentős beruházási hányadot csak diktatórikus módszerekkel, a bérek visszaszorításával tudják elérni. A versenyképes kínai termékek ára, hogy nincs komoly nyugdíj- és egészségügyi rendszerük, és alacsonyan tartják a béreket. Ez a szisztéma azonban nem tartható sokáig. Kínának szüksége van sok jók képzett szakemberre, akiknek egészségügy, nyugdíj, oktatás kell. Ahogy a jelenlegi felhalmozási hányad visszaesik, felgyorsul a kínai gazdaság már most is érezhető lassuló tendenciája, és egyre több helyen tör majd felszínre az elégedetlenség – jósolta.

Hozzáfűzte, az elégedetlenségi mozgalmakat ma elfojtják, a rendszer egyre szigorodik, a demokratizálódás jelei nem figyelhetők meg. A perspektívák között a még nagyobb szigort, a nacionalista expanzív hatalommá válást, illetve harmadikként a diktatúra fellazulását, az esetleges széthullást, végül optimista forgatókönyvként a lassú puhulást jelölte meg.

Európai Unió: széthullás vagy erősödő összefogás?

Áttérve Európára, Kornai János éles különbséget tett a reguláció és a központosítás között. A gazdasági reguláció – szögezte le – megenged ugyan bizonyos szabályozást, korlátozásokat az állam részéről, ám – fékekkel, korlátokkal együtt – nem akadályozza meg a piaci versenyt. A reguláció – melynek a válság 2008-as kirobbanásának következtében is sok híve van Nyugaton – a gazdaság mellett mással nem

foglalkozik. Az állami központosítás viszont nem a verseny és a monopolhelyzet egymáshoz való viszonyáról szól. Itt a központ egyszerre gyakorolja a politikai, társadalmi, gazdasági irányítást, a hierarchikus piramisrendszerben minden szint a felette lévőtől függ, a központosítás a gazdaság mellett más területeket is áthat, például az oktatást, az egészségügyet. Kornai János kiemelte, nagyon érzékeny a központosításra, és nem támogatja azt. Így például nem tartja jó iránynak az Európai Unió tekintetében, hogy Brüsszel meg akarja mondani, mekkora legyen az uborka vagy éppen a tyúktartó ketrec. Ha egy bürokrácia kiépül, lépésről lépésre tovább finomítja magát, ami végül is jelentős veszély – figyelmeztetett, hozzátéve, helytelen tendencia, hogy Brüsszel ily módon bele kíván szólni a tagállamok mindennapi életébe. Ugyanakkor véleménye szerint a nemzeti kormányok sem tehetik ezt, ő maga a piac szabályozó erejében hisz. – Hadd versenyezzenek egymással a különböző méretű uborkák, majd a fogyasztó eldönti, melyiket vásárolja meg – illusztrálta.

A professzor szerint két erős tendencia figyelhető meg az Európai Unión belül, melyek meghatározzák majd a jövőt. Egyrészt a széthúzás, hiszen akadnak, akik túl szorosnak érzik a gyeplőt, és kicsinek a nemzeti mozgásteret. A felbomlás felé mutató jelenségek mellett viszont egyértelműen érezhető az összefogás, az összetartás is, melynek egyik mozgatórugója a görög válságban megmutatkozó kölcsönös kisegítés lehetősége. A jelenlegi ukrajnai események, az orosz expanzió veszélyei tovább erősítik ezt a tendenciát. Ráadásul a történelmi és kulturális örökség is összetartó erő, a kontinens lakóinak többsége ugyanis mélyen átéli európaiságát. Kornai János ezzel együtt kijelentette: nem lehet biztonsággal megjósolni, a következő időszakban mely erők kerekednek felül. Ő maga – mint kiderült – kritikusan, de az összefogás és a határokon kívüli és belüli szolidaritás híve.

Javítani kell a magyar vállalkozói légkört

A magyar kormány gazdaságpolitikájával, gazdaságpolitikai eszközeivel, azok hatékonyságával kapcsolatban nem akart állást foglalni, hiszen – szögezte le – soha nem akart politikusi babérokra törni, nincs politikai programja, pozíciója nem a szavazatoktól függ, ráadásul határozott véleménye, hogy az egyetem,

a katedra nem használható fel politikai propagandacélokra. Értékrendjére ezzel együtt is büszke, azt nem rejti véka alá. Azzal kapcsolatban viszont megfogalmazta véleményét, hogyan is áll most Magyarország versenyképessége. Hangsúlyozta, egyetért a Budapesti Corvinus Egyetem professzora, Chikán Attila és kutatócsoportja megállapításaival, a helyzet ugyan nem katasztrófális, de összességében romlottak a pozícióink az utóbbi időben. Vannak persze sikeres vállalatok, világcéggé növekedeményezéseink is, mint például a Prezi. Ám a vállalkozói légkör nem elég jó, ami a magyar gazdaság hibáival, elsősorban a jogbiztonság hiányával függ össze. Versenyképessé teheti hazánkat a szellemi termék, ehhez azonban arra van szükség, hogy kijavítsuk az oktatással, a beruházási légkörrel és a hitelrendszerrel kapcsolatos hibákat.

A tandíj szerepe a felsőoktatás finanszírozásában

Végezetül a felsőoktatási tandíj került terítékre. Kornai János azonnal elárulta: ő maga határozottan tandíjpárti, hiszen azt fontos eszköznek tartja a felsőoktatás finanszírozásában. – Elsőként természetesen pontosan tisztázni kell, mennyibe kerül a felsőoktatás összességében, illetve egy főre vetítve. A költségeket pedig a tandíjnak kell fedeznie. Sőt, a tandíj tartalmazzon profitot is, melyből a hallgatót képző, szolgáló intézmény fejleszthet! – adott hangot véleményének. Hozzáfűzte ugyanakkor, fontos kérdés, ki fizessen – ő maga a több párhuzamos forrás híve. Ezek

között említette elsőként a családot (annak teherbíró képességéhez mérten), majd a hallgatót, aki egyrészt kölcsönt vehet fel (pláne, ha olyan szakmát tanul, mely később bizonyosan jól jövedelmező állást biztosít neki), vagy munkát vállalva pénzt kereshet már tanulmányai során. A következő lehetséges szereplők a vállalatok, melyek előre szerződhetnek hallgatókkal, akik a tandíj átvállalásának a fejében meghatározott ideig náluk

dolgoznak, illetve az alapítványok, melyek fiatalok kül- vagy belföldi tanulmányait támogathatják. A professzor ide sorolta az államot is, melynek szerinte – bizonyos tanulmányi szint felett – szociális rászorultság alapján kellene segítséget nyújtania a tehetséges, szorgalmas, mélyszegénységben élő vagy roma diákoknak. Végezetül az egyetem is szerepet vállalhat a tandíj fizetésében, ha rendelkezik vagyonnal. Kornai János úgy összegzett: szakmánként, országonként, régióként változhat a tandíj finanszírozásának megoszlása, a lényeg, hogy ne egy szűk kör határozza meg a helyesnek vélt irányt, hanem sok-sok egyeztetéssel, kísérletezéssel mozduljunk el a mai kedvezőtlen állapotból.

SZTEInfo

Fotó: Gémes Sándor